

Yslam sagçy däl

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Yslam sagçy däl YSLAM SAGÇY DÄL

Soradym:

Bileleşmek üçin özüňden gecip, başgasyna boýun egmek hökmanmyka? Bilkent deklarasiýasynda nämüçin Atatürk ýok?

Şu sowallardan käbir okyjylar «Saadet» partiýasyny (SP) göz öňüne tutýandyr öýdüpdir! Men Erbakanyň ömürbeýanyňy ýazan žurnalist. «Milli Görüş» maksatnamasynyň häzirki JHP-den has çepçidigini bilýärim. Mysal üçin... 1974-nji ýylda JHP-MSP koalizasion hökümetiň protokolyňa seredilse, näme diýmek isleýändigime düşünerler...

SP altytaraplaýyn stolda neoliberalizme berk garşylyk görkezen ýeke-täk partiýa.

Ikibaşdan gürrüň açyldy. Goýuň JHP-ni bir gapdala, sowaly iň başyndan bereýin:

– Marksistler bilen yslamçylar bileleşip hereket edip bilermi? Ilki bilen jogaby «amala aşyрма döwürleriniň» daşynda tutmak gerek, sebäbi ideal motiw bilen häkimiýete gelenleriň eden gynandyryjy işleri boldy. Mugawyýa ýaly...

Onsoňam, marksizm bilen yslamyň ezilenler bileleşigi şaha garşy göreşip, Eýranda rewolýusiýa geçirdi. Rewolýusiýadan soň Tähran tüçjarlarynyň täsirindäki Homeýni häkimiýetiniň çepçileri ýok etmegi taryhy ýaranlyga uly zarba urdy. Her niçik-de bolsa:

Oňyn mysallaram ýok däl: gyýtaklaýyn alanda harijiler, käbir gatlaklary bilen mutezile, dolulygyna diýen ýaly karmatiler... Bular düýnüň «marksistleridi!»

Şol sanda, maddy üýtgeşmeleri inkär edýän dogmatik yslamçylar bilen dogmatik marksistleri bu çekişmäniň daşynda tutmalydyrys.

Marksizm gürrüňsiz Ýewropada döredi. Rennessansy yzagalak buthana garşy goran marksizm muňa meňzeşini metjit üçin etdimi? Ýok. Çünki:

Teoriýasyny ýewropa argumentleriniň üstünde oturdan «tradision çepçilerden» başga bolýan zatlaryň goşandy bilen marksizm ýerlileşdi. Şeýdibem, Hezreti Muhammediň (s.a.w) renessansçy rewolýusioner şahsyýeti öň hatara çykarylady.

Gürrüňi açáýyn:

• MARKSYŇ MUSULMAN ÝOLDAŞLARY

Marksizmiň yslamyň içinden taglymyňy-doktrinasyny gözlemegi we tapmagy şu günüň meselesi däl.

Yslamyň ahlak gyrađeňligine, mülkiýeti çäklendirme islegine, «synpy» köküne degişli ilkinji ýañzytmany berenler Kerim Sadi (A.Jerrahogly), Abidin Nesimi, Hikmet Kywyljymly boldy.

Kywyljymlynyň özboluşly taryh tezislerinden “Alla, pygamber, kitap” eseri yslamyň jemgyýetçilik düzgünini analizläň iň gowy işdir. Ondan öňinçäsi-de bar:

Sinopda sürgün durmuşyny ýaşan Melami Terlikçi Salih, (gelejegiň TKP lideri) Mustafa Suphini türkçülikden sosializme gönükdirmedimi? Melami şeýhi Mejdi Tolun Balkan federasiýasy utopiýasyny «sosializme» esaslanýan teoriýa esasynda işläp düzmedimi? Melamileriň kitabyny ýazan Abdylbaky Gölpynarlynyň üstünden TKP sebäpli iş gozgalmadymy?

Nazym Hikmetiň «Şeýh Bedretin» poemasynda suratlandyran ruhanysy tekgeleriň çüňkünde deri düşenip oturan biri däl-de, gozgalaňçy rewolýusion “komünizan” maksatly hereketiň öňbaşçysy dälmidi? Nuretdin Topçynyň, Jemil Meriçiň işlerini ýatdan çykaryp bolarmy? Mihri Belli Dogan Awjyogly bilen bile Fransiýanyň Kommunistik partiýasyndan Rože Garodiniň “Sosializm we yslamyýet” kitabyny terjime etmedilermi? Diňe bizde däl... «Musulman doganlaryň» çepçi ganatynyň lideri siriýaly Mustafa Sybaýyň ýa-da özüni «hudaýparaz socialist» diýip tanadan eýranly Ali Şeriatiniň gözleglerini undup bolarmy?

Atlary uzaltmaýyn:

• GARŞYLYGYM BAR

Taryh sahnasyna VII asyrdä «rewolýusion ýüzi» bilen çykan yslamyň marksizm bilen bileleşmegi nämüçin geň galdyrmaly? Bu ezyň bilen eziýän arasyndaky taryhy zerurlyk. Bu özeninde eziýänleriň halas edilmegini maksat edinýän marksizm bilen yslamyň sintezi.

Mugawýýanyň “patyşalygyna” garşy çykandygy üçin çöle sürgün edilen Ebuzer Gifari bilen Karl Marksýň iň gowy görýän rewolýusioneri, Rimiň gullar gozgalaňynyň serdary Spartagyň arasynda näme tapawut bar?

Hawa, marksizm dünýädäki dürli jemgyýetleriň dürli-dürli ynançlary ýaly medeniýetleri bilen ilki «düşünişme-aňlama arkaly» gatnaşyk açdy. Soňra ýurtlatyň özüne mahsus şertlerini göz önüne tutup, antifeodalizm, antikapitalizm ýaly umumy maksatnamalary işläp düzdi, ýaranlyklary-frontlary gurdy...

Ýagdaý şeýle bolsa: Gije-gündiz marksizme agzyndan gelen paýys sözünü aýdýan yňdarma dindarsumaklaryň bu ötegeçmeleriniň sebäbi nämekä? Dini gysymyna gusyp, gatlaklara garşy köşeşdiriji «serişde» hökmünde ulanan agalyk ediji güýçler, meseläni synpy çaknyşyklardan, eksplutasiýadan, imperializmden çykaryp, «ynançly-ynançsyz» dilemmasyna sokdy... Adamyň juzy-eradasyny ýok etdiler.

Ýogsam bolmasa, yslamçylaryň «hakykata boýun egen» marksistleri «hanif» görmeleri gerek dälmi?

Beýleki bir ýandan şuny-da goşsam gowy bolar:

Köplenç tebigy ylymlar bilen birlikde agzalýan pozitiwist usul sosial ylymlar babatda-da ulanylyp, dini çetleşdirdi. Nämüçin jemgyýetçilik hakykatyny şunuň daşyndan gözleýän istorizm marksistleri we yslamçylary birleşdirip bilmeli däl? Lenin «akylly idealizmiň (ynanjyň) akylly materializme akmak materializmden has ýakyndygyny» aýtmadymy näme?

Uzyn sözüň keltesi:

Bileleşmelere garşy çykamok. Ýöne sagçy röwüş berlen JHP-niň täze syýasy pozisiýasyna garşylygym bar.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 18.03.2022 ý. Publisistika